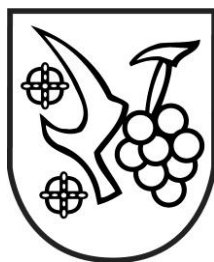

Mestská časť Bratislava-Vajnory

Materiál na rokovanie MZ
MČ Bratislava–Vajnory
dňa 30. 06. 2022

K bodu: 15

Informácia o projekte expozície tradičného ľudového príbytku a o činnosti a aktivitách vo Vajnorskom ľudovom dome v roku 2021

Materiál obsahuje:

1. Návrh uznesenia
2. Uznesenie z MR
3. Dôvodová správa
4. Informácia o VLD

Predkladateľ:

Ing. Michal Vlček
starosta

Zodpovedný:

Gabriela Zemanová, predsedníčka
občianskeho združenia Podobenka z Vajnor

Spracovateľ:

Gabriela Zemanová, predsedníčka
občianskeho združenia Podobenka z Vajnor

Bratislava, jún 2022

NÁVZH UZNESENIA

Miestne zastupiteľstvo po prerokovaní

berie na vedomie

informáciu o projekte expozície tradičného ľudového príbytku a o činnosti a aktivitách vo Vajnorskom ľudovom dome v roku 2021

UZNESENIE MIESTNEJ RADY

Miestna rada po prerokovaní

odporúča

miestnemu zastupiteľstvu prerokovať a vziať na vedomie informáciu o projekte expozície tradičného ľudového príbytku a o činnosti a aktivitách vo Vajnorskom ľudovom dome v roku 2021

DÔVODOVÁ SPRÁVA

Keďže Vajnorský ľudový dom je národná kultúrna pamiatka zo začiatku 19. storočia, je ukážkou tradičnej zástavby dvora typu radových dedín. Vertikálne delenie stavebných parciel podmieňovalo orientáciu domov od ulice k humnám a viniciam, čím vznikali dlhé dvory alebo dlhé domy. Stavebným materiálom ľudového domu bola najmä nepálená tehla kombinovaná s kameňom a pálenou tehlou. Steny sú približne 60 – 70 cm hrubé, majú nápadný strop s hrubým nosným povalovým trámom a drevené podlahy. Najčastejším motívom ornamentálnej maľby je motív vtáčka, ktorý vajnorské maliarky vedeli nakresliť v neuveriteľnom množstve podôb.

Keďže Podobenka z Vajnora je skupina nadšencov združená v občianskom združení, ktoré oficiálne vzniklo v roku 2014 z iniciatívy Gabriely Zemanovej a Kataríny Števiarovej najmä so zámerom podchytiť deti a mládež a ako pokračovateľom tradícií odovzdať im dedičstvo otcov. Spája navyše milovníkov tradícií a zvykov, piesní, hudby a tanca, divadla, remesiel, tradičnej kuchyne, tradičného hospodárenia rôzneho veku. Svoju činnosť zameriava na zachovanie, rozvíjanie, podporu a prezentáciu hmotného i nehmotného kultúrneho dedičstva v oblasti umeleckej tvorby, divadelnej kultúry, ľudových tradícií a zvykov na Slovensku i v zahraničí. Dlhodobým cieľom združenia je vyhľadávať a spracovávať tradície, zvyky, rôzne činnosti a zábavu našich predkov. Inšpiračným zdrojom tvorivej činnosti je autentický vajnorský folklór. Pri tvorbe projektov sa snaží o aktívnu spoluprácu s miestnymi spolkami a školami. Scénickým stvárnením vajnorského folklóru prostredníctvom hier, tanca, hudby a ľudovej piesne rozdáva radosť a dobrú náladu.

Keďže Mestská časť Bratislava-Vajnory utvára podmienky na vzdelávanie, kultúru, osvetovú činnosť, kultúrno-výchovnú činnosť, kultúrno-spoločenskú činnosť a záujmovú umeleckú činnosť, dbá o ochranu pamätihodností miestneho významu, ktoré majú historický, kultúrny alebo spoločenský význam pre mestskú časť, vykonáva údržbu a správu historických pamiatok a stavieb miestneho významu zverených do správy mestskej časti, ako aj výstavbu, správu a údržbu kultúrnych zariadení, má záujem na oživení Vajnorského ľudového domu rešpektujúc jeho kultúrnu a pamiatkovú hodnotu, najmä vytvorením priestoru pre aktívnu kultúrnu činnosť a expozíciu múzea s dôrazom na vajnorské tradície.

Keďže Podobenka z Vajnora svojou mimoriadnou aktivitou rozvíja vajnorské ľudové tradície pre všetky generácie, spolupracuje s mestskou časťou pri organizovaní kultúrnych a spoločenských podujatí, reprezentuje vajnorskú kultúru na Slovensku aj v zahraničí a usiluje sa o zápis Vajnorského ornamentu ako prvku do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska.

Keďže Vajnorský ľudový dom po jeho rekonštrukcii vykonanej mestskou časťou potrebuje starostlivého a zanieteneho správcu, ktorý dokáže oživiť vajnorské ľudové tradície aj pre dnešnú generáciu a rozvíjať povedomie o historickom význame Vajnora ako „dediny v meste“ dohodli sa Mestská časť Bratislava-Vajnory a občianske združenie Podobenka z Vajnora na uzatvorení Zmluvy o spolupráci č. 161/2016/ZoS. Predmetom tejto zmluvy je spolupráca zmluvných strán pri starostlivosti o národnú kultúrnu pamiatku Vajnorský ľudový dom, expozíciu múzea, informačné kultúrne centrum, zabezpečovanie podujatí organizovaných vo Vajnorskom ľudovom dome, zabezpečenie priestorových kapacít pre partnera na činnosti súvisiace s činnosťou partnera, a s tým súvisiace vymedzenie vzájomných práv a povinností. Jednou z povinností je predložiť na rokovanie miestneho zastupiteľstva najneskôr do júna nasledujúceho kalendárneho roka informáciu o projekte expozície múzea a o činnosti a aktivitách vo Vajnorskom ľudovom dome.

Informácia

o projekte expozície tradičného ľudového príbytku

a o činnosti a aktivitách vo Vajnorskom ľudovom dome v roku 2021

Tento jedinečný historický objekt poznajú hľadajúc všetci obyvatelia Vajnôr – nachádzajú sa na hlavnej ulici, ktorú tí starší volali aj „hradská“ – a toto pomenovanie je oprávnené, pretože to pôvodne naozaj bola cesta, ktorá spájala Vajnory s Bratislavským hradom, ku ktorému mala obec historický vzťah.

Vajnorský ľudový dom je stavba zo začiatku 19. storočia a je ukážkou tradičnej zástavby „dlhého“ dvora v tzv. radovej dedine. V roku 1985 bol vyhlásený za národnú kultúrnu pamiatku. Dom je situovaný širšou stranou do uličného frontu. Jeho stavebným materiálom bola najmä nepálená tehla kombinovaná s kameňom a pálenou tehloú. Steny sú približne 60 - 70 cm hrubé, majú nápadný strop s hrubým nosným povalovým trámom a drevené podlahy.

Členenie a interiér obytného domu bol prispôbený potrebám vtedajšej rodiny. Vchod do domu je cez „súň“ – kuchyňu s otvoreným ohniskom, ktorým sa vykurovala predná izba aj komora. Za pitvorom je izba s dvoma oblokami do ulice a v osi izby je komora, prestavaná na zadnú izbu. Hospodárske stavby ako stajňa, maštal a stodola boli od obytnej časti domu oddelené prešovňou, kde sa nielen lisovalo hrozno, ale i uskladňovalo dorobené víno.

Na Vajnorskom ľudovom dome môžeme pozorovať i charakteristický architektonický prvok typický pre túto oblasť - spevnený vchod do domu a pivniac, tzv. výpustok. Typickou ukážkou ľudovej maliarskej interiérovej výzdoby je dekoratívna výmalba umiestnená nad otvoreným ohniskom (nad čelúšťami pece). Biely ornament je v jednoduchšom prevedení a je namaľovaný na hnedom pozadí. Motívom sú štylizované kvety, listy a vtáčiky. Ďalšou maliarskou výzdobou, ktorá ešte čaká na ruky reštaurátora, je maľba na stene v tzv. prešovni. Na bielom pozadí modro-červeno-zelenej farebnosti v polkruhovitých výsečiach zrkadlovo sa opakuje výjav zobrazujúci štylizované strapce hrozna, viničné úponky, kvety a vtáky. Najčastejším motívom ornamentálnej maľby je motív vtáčika, ktorý vajnorské maliarky vedeli nakresliť v neuveriteľnom množstve podôb. Dodnes je táto pôvodná tvorba zdrojom inšpirácie pre ďalšie generácie.

Po roku 1990 prešiel Vajnorský ľudový dom do vlastníctva Hlavného mesta SR Bratislavy. Nový vlastník sa najmä pre nedostatok financií nedokázal kompletne postarať o túto národnú kultúrnu pamiatku. Vajnorský ľudový dom začal postupne chátrať, zatekalo doň, objekt vlhol a exponáty z múzea bolo potrebné zachrániť. V súčasnosti sú uložené v depozitári Múzea mesta Bratislavy, ktoré je ich vlastníkom. Mestská časť Bratislava-Vajnory sa celé roky snažila neúspešne získať Vajnorský ľudový dom, jeden z posledných pôvodných domov vajnorskej architektúry, do správy napriek tomu, že táto pamiatka bola takmer pred zrútením.

Ihneď po získaní Vajnorského ľudového domu do správy sa mohla konečne vajnorská samospráva pustiť do rekonštrukcie. Začalo sa udržiavacími prácami, aby sa predišlo ďalším škodám. Predovšetkým bolo potrebné podchytiť rozmočené základy. Sú veľmi plytké a ich nadstavbu tvoria väčšinou tehly vyrobené podľa starej receptúry z hlíny a slamy. Po odkrytí omietok sa dokonca objavili rôzne výstuže z novších tehál, ktoré však do pôvodnej architektúry nepatria a museli byť odstránené. Boli to náročné postupy, pri ktorých bola ohrozená najmä statika budovy. Po tom, čo

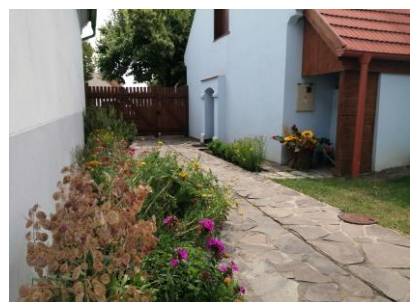
táto historická kultúrna pamiatka dostala novú strechu v prednej časti objektu, práce pokračovali na opravách interiéru.

Vajnorský ľudový dom miestna samospráva opravovala z finančných prostriedkov získaných z verejných zdrojov, od podnikateľských subjektov i darov súkromných osôb. Vajnory získali granty z Ministerstva kultúry SR a z Bratislavského samosprávneho kraja, finančnými prostriedkami prispela Nadácia Všeobecnej úverovej banky a Slovenské elektrárne.

Zrekonštruovaný Vajnorský ľudový dom si mohli obyvatelia obce i návštevníci po prvý krát pozrieť 25. októbra 2014. V súčasnosti v ňom svoje aktivity v oblasti zachovávania tradičnej vajnorskej kultúry realizuje najmä občianske združenie Podobenka z Vajnor.

My, členovia Podobenky, sa celoročne staráme nielen o expozíciu tradičného bývania, ktorá bola zriadená predovšetkým z vlastných zdrojov našich členov, ale aj exteriér, pričom návštevníkom poskytujeme komentovanú sprievodcovskú službu s možnosťou zakúpenia vajnorskej keramiky, publikácií a výrobkov vajnorských ľudových umelcov. Pre záujemcov o tradičné ľudové remeslá tu organizujeme kurzy paličkovania, zdobenia kraslíc, vyšívania a maľovania vajnorských ornamentov. Takto prostredníctvom Školy vajnorských tradícií sa snažíme oživiť vajnorské ľudové tradície aj pre dnešnú generáciu a rozvíjať povedomie o historickom význame Vajnor ako „dediny v meste“. Staráme sa o výzdobu interiéru a exteriéru, organizujeme tematické výstavy a prezentácie tradičných zvykov podľa zvykoslovného kalendára so živými ukázkami k výročným ľudovým obyčajom a zvykom.

Upratujeme a staráme sa o vnútorné priestory, vrátane pravidelného vetrania objektu počas celého kalendárneho roka a temperovania v zimnom období. Celoročne sa staráme a vykonávame údržbu vystavených exponátov, staráme sa o zeleň a záhony na dvore ale aj o zeleň na ulici pre Vajnorským ľudovým domom, vykonávame letnú ako aj zimnú údržbu dvora.

Veľkonočné obdobie 2021

Už tradične sa na Veľkonočný pondelok stretávajú vo Vajnorskom ľudovom dome členovia občianskeho združenia Podobenka z Vajnor a tu spolu s priateľmi a návštevníkmi prežívajú veselé sviatky jari so všetkým, čo k tomu patrí. V roku 2021 žiaľ kvôli pandémie to nebolo možné. Napriek tomu v spolupráci s mestskou časťou sa im podarilo vytvoriť krátke videá s ukázkou nosenia ľesoly a kiselice na Kvetnú nedeľu, výroby kraslíc a pletením korbáča, ako aj s ukázkou tradičnej šibačky. Škoda len, že to bolo iba akože, napriek tomu všetci, ktorí v tomto období až do Veľkej noci okolo Vajnorského ľudového domu prechádzali, mohli nakuknúť do vnútra a pozrieť si tradičný vajnorský príbytok s veľkonočnou výzdobou.

Návštevy žiakov základnej školy (máj – jún 2021)

V rámci predmetu regionálna výchova sa uskutočnilo v mesiaci máj až jún 2021 niekoľko návštev Vajnorského ľudového domu, pri ktorých sa žiaci 4. a 5. ročníkov Základnej školy Kataríny Brúderovej so záujmom rozprávali o živote starých obyvateľov Vajnor.

Letná Škola vajnorských tradícií (12. – 16. 7. 2021)

Letné kurzy paličkovania, vyšívania, maľovania ornamentov na kamienky, šitia hračiek a výroby kraslíc, tkaníc, papierových ružičiek pre všetky vekové kategórie organizujeme tradične na dvore Vajnorského ľudového domu.

Tešíme sa, že letná Škola vajnorských tradícií každoročne priláka aj nových zanietencov ale i zvedavcov a mnohí, nielen deti ale aj dospelí, sa do nej každý rok opätovne radi vracajú. Napriek prísnyim opatreniam v súvislosti s pandemiou COVID-19 prebiehala opäť od pondelka do piatku vo večerných hodinách od 17.00 do 20.00 h. Tohtoročný už 8. ročník sme opäť situovali do muzeálneho prostredia, do dvora národnej kultúrnej pamiatky Vajnorského ľudového domu.

Okrem už tradičného paličkovania, vyšívania, maľovania vajnorského ornamentu a výroby vajnorských kraslíc sme pre tých, čo zavítali do letnej školy, pripravili ďalšie nové aktivity. Veľký záujem bol aj o výrobu vajnorských kraslíc a vtáčikov, tkaníc a papierových ružičiek, šitie jednoduchých hračiek ale aj o techniku „servítkovania“ a macramé. No a veselo bolo deťom, keď sa mohli vozit' na káre tak, ako kedysi, a pohojdať sa na drevenej „hinčofke“ zavesenej na agáte vzadu na dvore. Okrem toho si mohli návštevníci letnej školy pozrieť interiér Vajnorského ľudového domu - tradičný ľudový príbytok s nádhernými ornamentálnymi maľbami a výšivkami, takzvané živé múzeum (pretože každý, kto doň vojdete, cíti v ňom život), ako aj pokochať sa pohľadom na tradičný vinohrad, o ktorý sa celoročne Podobenka z Vajnor stará.

Pres vajnorské okénko (19. – 23.7.2021)

Novým podujatím z dielne Podobenky pre verejnosť bolo rodinné maľovanie podľa vlastnej fantázie – Pres vajnorské okénko, ktorého 2. ročník sa konal na dvore Vajnorského ľudového domu od pondelka do piatku v čase od 17.00 do 20.00 h. Návštevníci mali na pripravené kartóny, niektoré aj s predmaľovanými okienkami, nakresliť, čo z okna alebo vo svojom okne vidia. Podujatie oslovilo nielen deti, aktívne sa maľovania okienok zúčastnili aj ich rodičia, či starí rodičia – a všetkých to veľmi bavilo.

Občianske združenie Podobienka z Vajnora s podporou mestskej časti Bratislava-Vajnory pozývajú rodiny s deťmi ale aj dospelých vymaľovať si svoje okienko

PRES VAJNORSKÉ OKÉNKO

alebo
V OKNE MAĽOVANÉ

od pondelka do piatku 19. - 23. 7. 2021
od 17.00 do 20.00 hod
na dvore Vajnorského ľudového domu na Roľníckej 181

- rodinné maľovanie podľa vlastnej fantázie (čo z okna alebo čo v okne vidíme)
- na pripravené kartóny s predmaľovanými okienkami
- prehliadka tradičného ľudového príbytku
- predaj ľudovumeleckých výrobkov, keramiky, tričiek a publikácií

Denný tanečný tábor s Lúčnicou (13.7., 20.7., 17.8. a 24.8.2021) - škola tradičných remesiel pre deti tábora a prehliadka tradičného vajnorského príbytku vo Vajnorskom ľudovom dome. Tradíciou je aj každoročná spolupráca s Tanečnou školou Štefana Nosáľa. Škola vajnorských tradícií ako aj návšteva Vajnorského ľudového domu sa stali už po siedmy krát veľmi obľúbenou aktivitou detí z Denného tábora s Lúčnicou, ktorého sa ich aj v roku 2021 v štyroch turnusoch zúčastnilo takmer 200 nielen z Vajnora a iných častí Bratislavy a jej blízkeho okolia, ale aj z ďalších vzdialenejších kútov Slovenska. V tomto roku sme spoluprácu s tanečnou školou rozšírili o prezentáciu vajnorských krojov a tradičné čepenie nevesty v Dome kultúry Vajnory.

Obdobie adventu a Vianoc 2021

Je už tradíciou, že sa v priestoroch Vajnorského ľudového domu Podobenka z Vajnor každoročne v adventnom období pripravuje na Vianoce. Spolu s deťmi, ich rodičmi alebo starými rodičmi vyrábajú tradičné vianočné ozdoby a zdobia vianočný stromček. Žiaľ ani toto obľúbené stretnutie s deťmi sa kvôli pandémie v roku 2021 uskutočniť nemohlo. Okoloidúci však mohli cez okienko nazrieť do vianočne vyzbobeného interiéru. Verím, že rok 2022 už bude pre nás všetkých priaznivý a členovia Podobenky z Vajnor budú môcť tak, ako bolo naplánované v roku 2020, s podporou mestskej časti Bratislava-Vajnory a v spolupráci s vajnorskými drobnochovateľmi a skautami pripraviť pre návštevníkov Vajnorského ľudového domu na dvore a v maštali živý betlehem.

Expozícia tradičného ľudového bývania

Vzhľadom na to, že v roku 2021 situácia s pandemiou COVID-19 a s ňou prijaté opatrenia veľmi nepriali spoločným stretnutiam, preto ani Vajnorský ľudový dom nemohol byť pre verejnosť - záujemcov o prehliadku prístupný pravidelne každý utorok, štvrtok a v nedeľu, tak ako po iné roky. V prípade záujmu bolo však možné telefonicky na čísle 0911 821 617 alebo e-mailom na podobenkazvajnor@gmail.com dohodnúť si individuálnu prehliadku, samozrejme pri dodržaní všetkých protiepidemiologických nariadení. Nie raz sa sa stalo, že okoloidúci len tak nazreli do vnútra cez otvorené okná a prejavili záujem o prehliadku.

Členovia Podobenky majú pre návštevníkov pripravenú komentovanú prehliadku priestorov Vajnorského ľudového domu s informáciami o histórii obce, o priestore ľudového domu, o zvykoch a tradíciách Vajnora a vedú ponúknuť ukážky ľudových remesiel aj v tradičných vajnorských krojoch, čo je možné využiť po predchádzajúcom dohovore. Expozícia sa postupne dopĺňa a podľa ročných období tematicky obmieňa.

V priestoroch Vajnorského ľudového domu majú možnosť návštevníci zakúpiť si aj vajnorskú keramiku, publikácie vydané mestskou časťou ako aj výrobky vajnorských ľudových umelcov.

**REKAPITULÁCIA PREDAJA KERAMIKY A PUBLIKÁCIÍ MČ
A ĽUDOVOUMELECKÝCH VÝROBKOV
KRISTÍNY ROŽŇOVCOVEJ A OSTATNÝCH ČLENOV PODOBENKY Z
VAJNOR VO VAJNORSKOM ĽUDOVOM DOME V ROKU 2021**

Por. č.	Názov tovaru	Cena spolu v €
1	vajnorská keramika	40,00
2	tričká, ruksaky a publikácie MČ	26,00
PREDANÁ KERAMIKA A PUBLIKÁCIE MČ SPOLU		66,00
1	ľudovomelecké výrobky Kristíny Rožňovcovej	89,50
2	ľudovomelecké výrobky ostatných členov združenia	97,00
PREDANÉ ĽUDOVOUMELECKÉ VÝROBKY SPOLU		186,50
PREDANÝ TOVAR SPOLU		252,50

Návštevníkov a záujemcov o prehliadku Vajnorského ľudového domu a o vajnorské tradície aj vďaka aktivitám organizovaných členmi občianskeho združenia Podobenka z Vajnor neustále pribúda. Sú to väčšinou takí, ktorí si prehliadku dopredu dohodnú, ale aj náhodní, ktorí keď vidia, že sú otvorené okná, chcú iba nazrieť, ale potom v múzeu strávia aj hodinu.

Veríme, že Vajnorský ľudový dom bude i naďalej využívaný tak, aby on sám a podujatia v ňom realizované čo najlepšie reprezentovali vajnorské tradície, na ktoré sme všetci Vajnoráci právom hrdí.

Gabriela Zemanová, predsedníčka občianskeho združenia Podobenka z Vajnor